

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Energiplanering i Västra Götalands län

Rapportnr: 2010:32

ISSN: 1403-168X

Text: Linda Ternström, Hållbar utveckling väst

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Förord

Genom Samhällsbyggnadsenheten arbetar Länsstyrelsen i Västra Götalands län på ett brett sätt inom planeringsområdet i nära kontakt med länets kommuner. I den här rapporten presenteras resultatet av en enkätundersökning om hur länets kommuner arbetar inom energiområdet. Samtliga kommuner har intervjuats om sitt arbete och fått frågor om bland annat inriktning, omfattning, process och organisation.

Syftet med undersökningen har varit att få en aktuell bild av hur länets 49 kommuner arbetar med strategiska energifrågor och använda den som utgångspunkt för en diskussion om hur vi kan utveckla energiperspektivet i kommunernas planering.

Från Länsstyrelsens sida ser vi samhällsplaneringen som ett av de långsiktigt viktigaste verktygen för att ställa om samhället i en hållbar riktning där energiaspekterna både är kopplade till klimatproblematiken och en fråga om resurshushållning. För att lyckas är det viktigt att hitta former för samverkan mellan kommunerna sinsemellan och mellan kommunerna och oss på Länsstyrelsen.

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län har Hållbar Utveckling Väst(HUV) genomfört den här enkätundersökningen. HUV kommer med sina utvecklade nätverk och kontakter till kommunerna även i fortsättningen att vara en viktig samarbetspartner när vi utvecklar det lokala och regionala arbetet med strategiska energifrågor.

Tore Carlsson

Energisamordnare

Länsstyrelsen Västra Götalands län

FÖRORD	2
SAMMANFATTNING	4
BAKGRUND	4
METODBESKRIVNING.....	5
PROJEKTMÅL	5
RESULTAT.....	6
ENERGIPLANENS RELATION TILL ANDRA DOKUMENT	8
ARBETSGRUPPER FÖR STRATEGISKT ENERGIARBETE OCH SAMVERKANSPARTNERS	9
UPPLÄGG AV ENERGIPLANEN OCH ARBETSOMRÅDEN.....	12
EFTERLEVNAD AV ENERGIPLANEN	13
AKTIVT ARBETE OCH UPPDATERINGAR AV ENERGI- OCH KLIMATPLANER/STRATEGIER.....	14
AKTUELLA SATSNINGAR INOM ENERGI- OCH KLIMATOMRÅDET.....	15
ÖNSKVÄRT STÖD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I VÄSTRA GÖTALAND.....	16
INFÖR NÄSTA STEG	18
BILAGA 1 INTERVJUFRÅGORNA.....	20
BILAGA 2 KONTAKTLISTA INTERVJUPERSONER	23

Sammanfattning

Hållbar utveckling Väst har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland gjort en inventering av hur arbetet med energi- och klimatfrågor ser ut i länets kommuner. I samtliga kommuner i länet har en telefonintervju genomförts med ansvarig tjänsteman och befintliga aktuella energiplaner har granskats.

Inventeringen ger svar på frågor som t ex vilka energifrågor som kommunerna arbetar med, vilka kompetenser som deltar i det strategiska energi- och klimatarbetet samt vilka projekt som är aktuella i kommunen just nu. Kommunerna har också getts möjlighet att uttrycka behov av stöd som kan uppfyllas av länsstyrelsen.

Trettiotvå av kommunerna i Västra Götaland har en energiplan antagen senare än 2005 eller en ny energiplan på gång i remiss eller antagandefas. Sjutton av kommunerna har ingen aktuell energiplan eller en energiplan som kommit så långt som till remiss eller antagandefas. Av dessa har nio kommuner startat arbetet med en ny energiplan.

Alla kommuner jobbar med information/rådgivning om energi- och klimatfrågor. Nästa alla kommuner jobbar också med energieffektivisering avseende el och värme samt med vindkraft, biobränslen, transporter och samhällsplanering. Cirka 75 procent av kommunerna arbetar på något sätt med upphandling, solenergi och trygg och säker energiförsörjning. Dessutom arbetar 15 procent med vågkraft. De allra flesta kommuner har också någon form av samverkan med företag, föreningar och organisationer i kommunen. Arbeta med upphandling, solenergi, vindkraft, samverkan och trygg och säker energiförsörjning sker dock drygt 20 procent av fallen utanför energiplanens omfattning.

De frågor som är mest aktuella i kommunerna är arbete med energi- och klimatstrategier, vindbruksplaner, energieffektivt byggande, energieffektivisering i den egna organisationen, avveckling av olja för uppvärmning, fjärrvärme, biogas, transporter och energirådgivning.

De områden där kommunerna önskar sig stöd från länsstyrelsen är;

- påverkan på politiken/ledningen
- ekonomiskt stöd och bidrag
- handledning energiplan
- statistik och underlagsmaterial
- kunskap
- samarbetsforum
- länsstyrelsen tar en samordningsroll i länet.

Bakgrund

Hållbar utveckling Väst har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland genomfört en inventering av hur arbetet med energi- och klimatfrågor ser ut i länets kommuner. Inventeringen har gjorts med utgångspunkt i Länsstyrelsens nya uppdrag att arbeta strategiskt med energi- och klimatfrågor i ett regionalt perspektiv och ge stöd till kommunernas energi- och klimatarbete.

Undersökningen syftar till att ge en bild av hur kommunerna i Västra Götaland arbetar med strategiska energi- och klimatfrågor, energiplanering, energieffektivisering och förnybara bränslen. Resultatet från undersökningen ska ligga till grund för länsstyrelsens planerade dialog med kommunerna kring hur en gemensam utveckling av energifrågorna i planeringen kan ske.

Kontaktpersoner på länsstyrelsen är Tore Carlsson och Torbjörn Sahl på Samhällsbyggnadsenheten.

Metodbeskrivning

Inventeringen bestod i att intervjua den tjänsteman i kommunen som har ansvar för de strategiska energi- och klimatfrågorna. Före intervjun söktes det efter en energiplan/energistrategi på kommunens webbplats. Dokumentet lästes igenom med avseende på de frågor som projektet relaterar till. De insamlade elektroniska energiplanerna ingår som en del i projektredovisningen.

De frågor som ställdes vid telefonintervjun hanterar hur kommunen arbetar med strategiska energi- och klimatfrågor, vilka delar som ingår i kommunens energiplan, samt vilka energi- och klimatsatsningar som är aktuella i kommunen. Dessutom efterfrågades vilket stöd kommunen önskar få från länsstyrelsen i sitt fortsatta energi- och klimatarbete.

Det är av vikt att notera att det endast är en person i varje kommun som intervjuats och att det i vissa kommuner inte finns någon självklar tjänsteman som har god kännedom om energiarbetet i den kommunala verksamheten. En person är inte representativ för hela kommunen, men eftersom intervjuans ansvarar för de strategiska energi- och klimatfrågorna kan behov och pågående arbete inom dessa frågor klargöras av inventeringen. Ibland har svarspersonen varit osäker på vissa svar eftersom han/hon inte var anställd då den gällande energiplan gjordes.

För att minska risken för fel och missförstånd har telefonintervjun sammanställts och översänts till den intervjuade tjänstemannen för granskning och ev komplettering efter telefonintervjun.

Projekt mål

Det övergripande målet med utredningen är att ge en mer heltäckande bild av hur länets 49 kommuner arbetar med energieffektivisering och förnybar energi i sina energiplaner.

Följande frågeställningar hanteras:

- vilka frågor och aspekter behandlar kommunerna i sin energiplanering,
- hur förhåller sig energiplaner, översiktsplaner, vindbruksplaner och lokala miljömål till varandra i kommunen (status och relation),
- vilken vägledning och stöd ger strategierna för politiska beslut och tjänstemännens arbete,
- vilka förnyelsebara energislag planerar kommunerna för och hur arbetar kommunerna med energieffektivisering,
- finns energiplanen tillgänglig på kommunens webbsida.

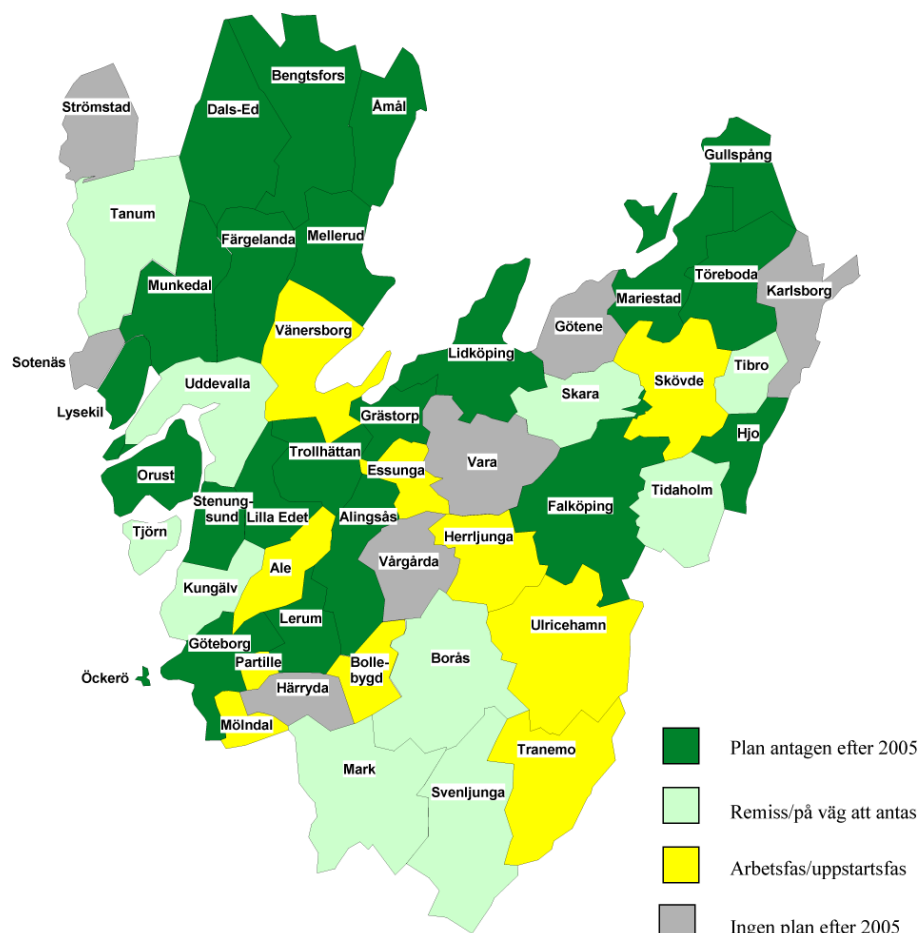
Resultat

Den här rapporten avser slutrapport av projektet Energiplanering i Västra Götaland. Totalt har fyrtionio kommuner, d v s samtliga kommuner, i Västra Götaland intervjuats. Den frågemall som använts har formulerats i samverkan med länsstyrelsen.

Trettio två av kommunerna i länet har en energiplan antagen 2005 eller senare, eller en ny energiplan i remiss eller på väg att antas (benämns som kommuner med aktuell energiplan). Av dessa kommuner har tretton en energiplan utlagd på kommunens officiella webbplats.

Sjutton av kommunerna har ingen aktuell energiplan. Av dessa har nio kommuner startat arbetet med en ny energiplan (uppstartsfas; Essunga, Herrljunga, Skövde, Tranemo, Ulricehamn och Vänersborg, arbetsfas: Ale, Mölndal, Partille), och åtta har inte påbörjat arbetet med en ny energiplan (Bollebygd, Götene, Härryda, Karlsborg, Sotenäs, Strömstad, Vara, Vårgårda).

Av de kommuner som inte har någon energiplan antagen 2005 eller senare svarar sex kommuner att det inte har funnits något behov av en ny energiplan, i tre av fallen hänvisar man till att energiplanen gäller minst till och med 2010. Fyra kommuner hänvisar till resursbrist som främsta orsak, fyra kommuner saknar både resurser och politiskt uppdrag, finns ingen politiskt uppdrag prioriteras inte resurser till frågan. I en kommun ses inget behov av aktualisering av energiplan samtidigt som ett politiskt uppdrag saknas. Två kommuner har försökt att ta fram nya energiplaner men av olika anledningar har processen avstannat.

Figur 1 Karta över vilka kommuner som har en aktuell energiplan.

De flesta av kommunerna anger att det är energiplanen (eller motsvarande dokument) som behandlar energi- och klimatfrågorna i kommunen. Även översiktplan, vindbruksplan, miljömål, strategi för hållbar utveckling, ledningssystem samt budgetstyrande dokument som verksamhetsmål, flerårsplan och strategisk plan anges som styrande dokument där energi- och klimatfrågor ges ett visst utrymme. I en del fall finns politiska inriktningsmål som sektorsprogram och miljöpolitiskt program och en del kommuner har tagit beslut i enskilda energifrågor, t ex beslut om att bli ekokommun eller beslut om att bli fossilbränslefri kommunal verksamhet.

I tjugoen av kommunerna är det en förvaltning direkt under kommunstyrelsen som har ansvar för de strategiska energi- och klimatfrågorna, i ett fall i direkt samverkan med ett politiskt utskott. Fjorton kommuner anger att det är samhällsbyggnadsförvaltningen som har ansvaret, varav i två fall tillsammans med en politisk grupp och i ett fall med delat ansvar där kommunledningsförvaltningen har ansvar för de strategiska klimatfrågorna. I sju kommuner är det stadsbyggnadskontor/bygg och miljö/miljökontor eller liknande förvaltning som har ansvaret och i ett fall det tekniska kontoret. I de fall kommunstyrelsens förvaltning inte har det direkta ansvaret anges ofta att arbetet utförs på uppdrag av kommunstyrelsen. I en kommun är det en politisk arbetsgrupp som har ansvaret med samhällsbyggnadsförvaltningen som stöttande tjänstemannaorganisation. I några fall finns inget klart delegerat ansvar från politiken till utpekad förvaltning.

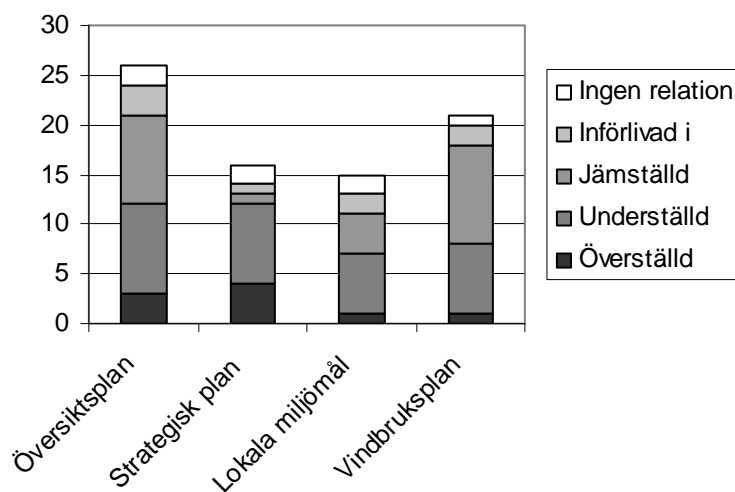
Energiplanens relation till andra dokument

I de tjugosex kommunerna som har både en aktuell energiplan och en översiktsplan är energiplanen i tre fall överordnad översiktsplanen, i nio fall underordnad översiktsplanen och i nio fall jämställd med översiktsplanen. I tre kommuner är energiplanen införlivad som en del av översiktsplanen och i två fall uppges att de två dokumenten inte har någon relation med varandra.

I sexton kommuner kan energiplanen sättas i relation till den strategiska planen/kommunplanen. I detta begrepp har också innefattats dokument som flerårsplan, visioner, mål- och resursplan samt ledningssystem. Här är energiplanen i åtta fall underordnad den strategiska planen, men i fyra fall överordnad densamma. Här handlar det ofta om att intervjupersoner ser att mål och åtgärder från energiplanen förs in i strategisk plan/flerårsplan/ledningssystem. I ett fall är energiplanen jämställd med och i ett fall införlivad med strategisk plan. I två kommuner anges att dokumenten inte har någon relation.

Femton kommuner har både miljömål (eller miljöplan, miljöledningssystem eller liknande) och en uppdaterad energiplan. Energiplanen är då i sex kommuner underordnad miljömålen, i fyra fall jämställd med och i ett fall överordnad densamma. I två fall är energiplanen införlivad i miljömålen och i två kommuner har miljömålen och energiplanen ingen relation.

I de tjugoen kommuner som både har en energiplan och en vindbruksplan så är planerna i hälften av fallen jämställda med varandra. I begreppet vindbruksplan har också räknats in vindkraftsplan och vindkraftspolicy. I övrigt är sju energiplaner underordnade vindbruksplan, två energiplaner införlivade i vindbruksplanen och en kommun vardera anger att energiplanen är överordnad respektive att planerna saknar relation. I flera kommuner har angetts att vindbruksplanen är en tematisk del av översiktsplanen och därför har samma ställning som översiktsplanen.

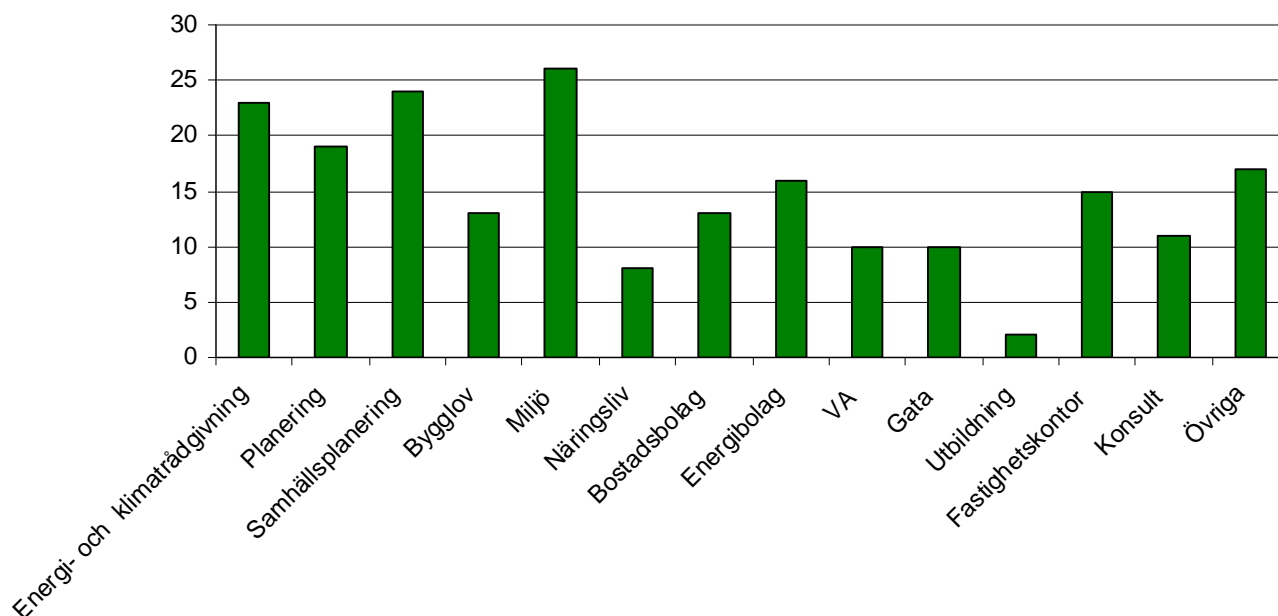

Figur 2 Energiplanens ställning i förhållande till övriga strategiska kommunala dokument.

Arbetsgrupper för strategiskt energiarbete och samverkanspartners

Vilka kompetenser som deltagit vid framtagandet av energiplanen varierar kraftigt mellan kommuner, alltifrån i princip enmansjobb till en bred arbetsgrupp. De flesta som anger att arbetsgruppen har varit liten har uppgett att de ändå har haft kontakter med andra kompetenser under framtagandet, även om det inte har inneburit ett aktivt deltagande i arbetsgruppen.

De flesta kommunerna har använt sig av kompetenserna miljö, samhällsplanering och energi- och klimatrådgivning vid framtagandet av planerna. Cirka hälften av kommunerna har också med bygglov, planering, energibolag, bostadsbolag och fastighetsförvaltning i arbetet. Däremot har endast två kommuner haft med utbildningssektorn som aktiv part. Utöver efterfrågade aktörer anges också t ex politiker, statistiker, servicekontor/tekniskt kontor, transportansvariga, måltidsansvariga, upphandling, IT och personalenheter som deltagare i arbetsgrupperna. Några kommuner har också haft samverkan med näringslivet i processen. Antalet deltagare i arbetsgruppen kan inte relateras till kommunstorlek utan beror mer på valt arbetssätt i respektive kommun.

Figur 3 Kompetenser som har deltagit i arbetsgrupp för framtagande av energiplan.

Elva kommuner har använt sig av konsult vid framtagandet av energiplanen och det är framförallt KanEnergi och Profu som förekommer som anlitade konsulter (fyra kommuner för vardera företaget).

På frågan om vilka kompetenser som borde ha deltagit när man ser tillbaka på det arbete som genomförts och användningen av energiplanen fås mycket olika svar från kommunerna oavsett ursprunglig gruppstorlek. När intervjupersonen får möjlighet att svara på frågan vilka kompetenser som det skulle vara bra att ha haft med under energiplansprocessen är det

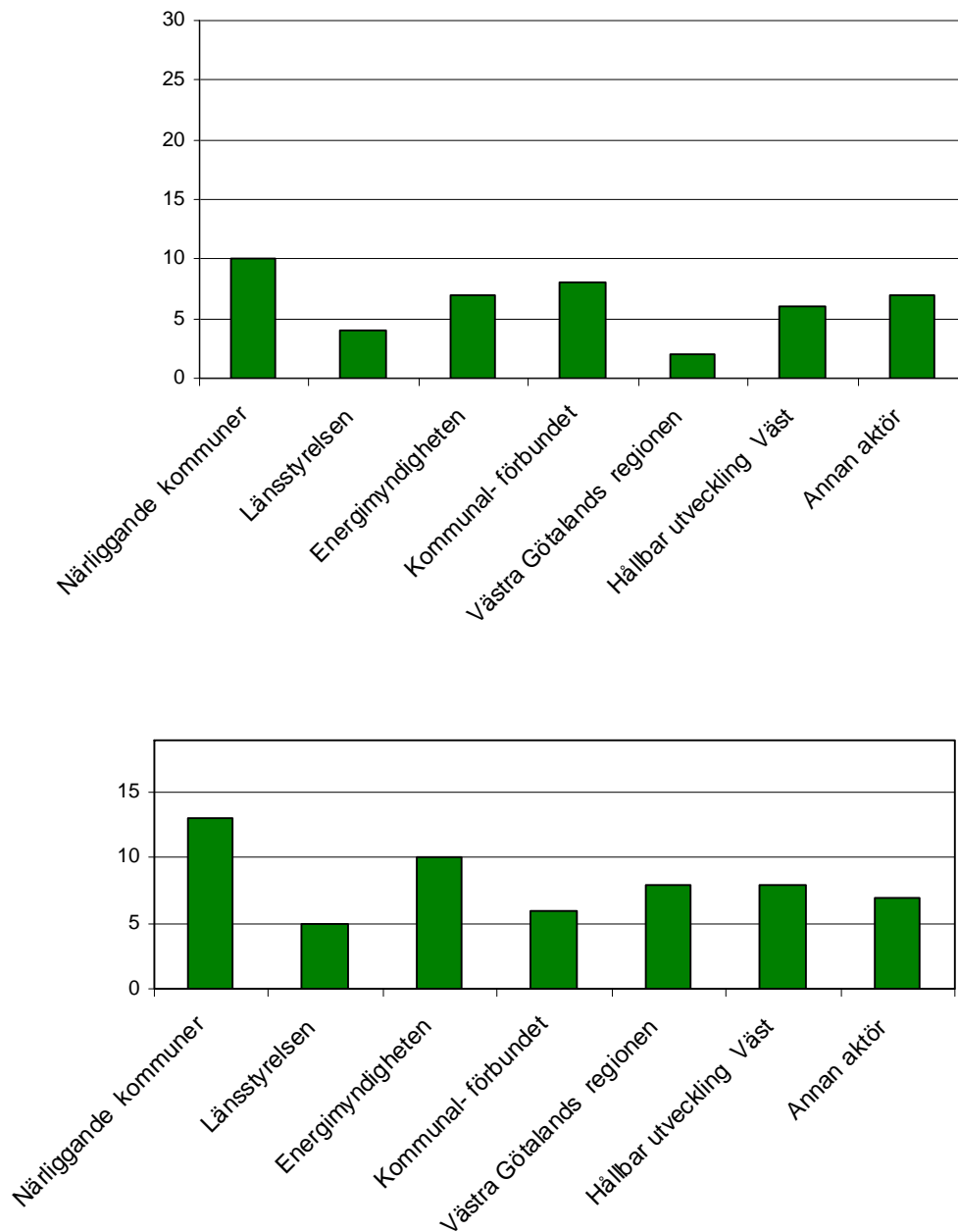
många som påpekar att de mjuka sektorerna som t ex äldreomsorg, skola och barnomsorg behöver vara med samt att en bättre förankring överlag ute i förvaltningarna kan göra produkten mer användbar. Några påpekar också behovet av extern representant från t ex näringslivet. I ett fall där man planerar en ny energiplan pratar man om delaktighet från chefstjänstemän, fullmäktige, företag, föreningar och ungdomar.

I en del fall har svarspersonen inte själv varit med vid framtagandet av planen utan kommit in i ett senare skede och därför haft svårt att svara på frågorna om deltagande kompetenser i arbetet.

I de sjutton kommuner som inte har någon aktuell energiplan finns det i åtta fall en övergripande kommunal arbetsgrupp för energifrågor. Här omnämns kompetenser som tjänstemän från miljö, bygg, tekniska, kommunstyrelseförvaltning, KUSTOM-samordnare (kommunsamverkan om trafiksäkerhet och miljö), miljöstrateger, politiker, samhällsbyggnadschef, fastighetskontor, energi- och klimatrådgivare, planchef, kommunala bostadsbolag och energibolag som frekvent ingående deltagare. I några fall har också konsumentvägledare, sociala kontoret, skola och näringslivskontor som medverkat i gruppen.

I tio fall har kommunerna samverkat med närliggande kommuner då planen tagits fram. Sju kommuner har samarbete med eller stöd från Energimyndigheten, åtta från kommunalförbundet och sex från Hållbar utveckling Väst. Endast fyra kommuner uppger att de fått stöd/samverkat med länsstyrelsen och två med Västra Götalandsregionen. Övriga samarbetspartner som omnämns är t ex EU-projektet Innovative thinking, klimatkommunerna, klimatcoachkommunerna, Chalmers, Uthållig kommun, och regionala kontakter som t ex LRF och Agro Väst. I ett fall har kommunen jobbat ihop med ett lokalt energinätverk med representanter från företag, lantbrukare, föreningar, privatpersoner mfl på initiativ av Naturskyddsföreningen. I några fall har intervjupersonen inte deltagit vid framtagandet av planen och har därför inte kunnat svara tillförlitligt på frågan om samverkan.

I de kommuner som inte har en aktuell energiplan samverkar tretton med närliggande kommuner, tio med energimyndigheten, åtta med Västra Götalandsregionen, åtta med Hållbar utveckling Väst, sex med kommunalförbundet och fem med länsstyrelsen kring strategiska energifrågor. Andra samverkanspartners som nämns är klimatkommunerna, Biogas i Väst, skogsbruksorganisationen, lantbruksorganisationen, lantbruksskolan, Nordiska cykelbyar, Uthållig kommun, näringsliv och klimatinitiativet.

Figur 4 Diagrammen visar omfattningen av samverkan vid framtagandet av energiplan för de kommuner som har en aktuell energiplan och omfattningen av samverkan i stort kring strategiska energi- och klimatfrågor för övriga kommuner.

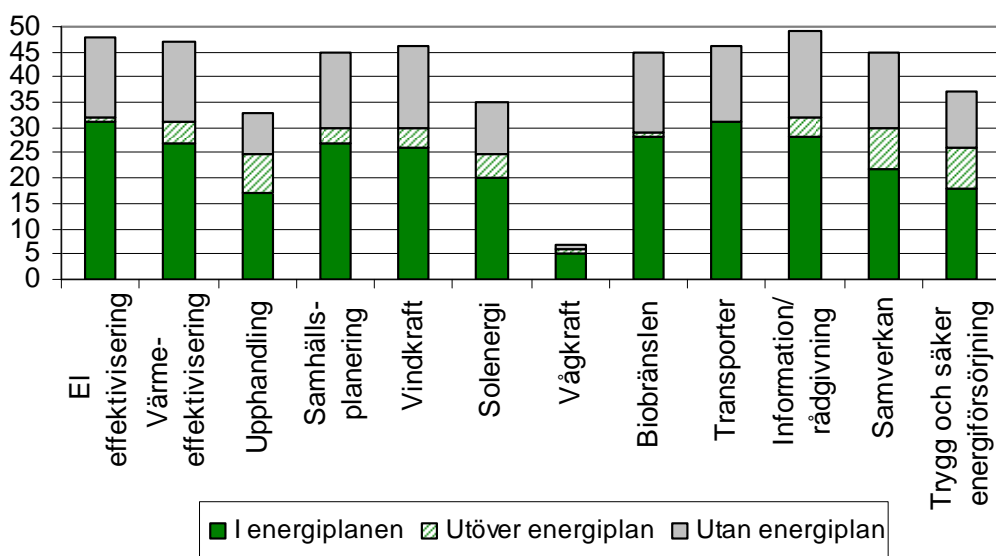
Observera att det inte går att jämföra samverkansgrad för kommuner som har en energiplan och kommuner som inte har en energiplan. De kommuner som har en energiplan har svarat på frågan om de har samverkat i samband med framtagande av energiplanen medan övriga kommuner har svarat på om samverkan sker överlag kring strategiska energi- och klimatfrågor.

Upplägg av energiplanen och arbetsområden

Tjugoåtta av kommunerna som har en energiplan anger att den omfattar såväl kommunen som organisation som kommunen som geografiskt område. Tre kommuner har inte med den geografiska delen och en kommun har inte med kommunen som organisation i planen.

Alla planerna innehåller en nulägesbeskrivning medan två planer saknar målsättningar, fyra planer saknar strategier, sex planer saknar åtgärder och tre planer saknar information om uppföljning. På frågan om kommunen haft någon förebild när de tagit fram sin egen energiplan så uppger de flesta att de tittat på flera kommuners energiplan men inte följt någon speciell. Några har dock nämnt Åmål, Trollhättan och Mölndal som energiplaner som de använt sig extra mycket av. I något fall har man också tittat på Mellerud, Dals Ed, Tibro och Lerum av Västra Götalands energiplaner, utanför länet nämns Växjö, Boxholm, Falkenberg och Södertälje som inspirationskällor.

Alla kommuner i Västra Götaland arbetar med information/rådgivning om energi- och klimatfrågor. Nästa alla kommuner jobbar också med energieffektivisering avseende el och värme samt med vindkraft, biobränslen, transporter och samhällsplanering. Cirka 75 procent av kommunerna arbetar på något sätt med upphandling, solenergi och trygg och säker energiförsörjning. Dessutom arbetar 15 procent med vågkraft. De allra flesta kommuner har också någon form av samverkan med företag, föreningar och organisationer i kommunen. Upphandlingsfrågor, solenergi, vindkraft, samverkan och trygg och säker energiförsörjning sker dock i drygt 20 procent av fallen utanför energiplanens omfattning.

Figur 5 Beskrivning av vilka områden kommunerna arbetar med, inom en energiplan eller utanför en energiplan.

Efterlevnad av energiplanen

Alla kommuner i intervjugruppen har inte kunnat svara på frågan hur planen används eftersom den i flera fall är nyantagen eller i vissa fall ännu inte har antagits av kommunfullmäktige. Synsättet på vad det innebär att planen är styrande, respektive rådgivande eller fungerar som underlag varierar också.

Ytterst få kommuner svarar att planen inte används alls. I en kommun används planen varken av intervjupersonen eller av politikerna, men den fungerar dock som underlag vid exploateringsärenden. I en kommun använder intervjupersonen planen som underlagsmaterial men varken kollegor eller politiker använder planen enligt intervjupersonen.

I nio av kommunerna anges att planen är styrande för såväl intervjupersonen som för kollegor och för politikerna. Tre av dessa kommuner påpekar att eftersom energiplanen är en integrerad del av kommunens miljöledningssystem/ledningssystem blir den styrande för alla. Inget samband kan relateras mellan dokumentets användandegrad och antalet deltagare i arbetsgruppen.

De kollegor som anges som användare av planen på något sätt relateras ofta till de aktörer som omnämns i planerna. Exempel på aktörer är t ex de kommunala bolagen (bostad och energi), fastighetskontor, miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, folkhälsosamordnare, energi- och klimatsamordnare, exploatering, planering/översiktlig planering och bygglov.

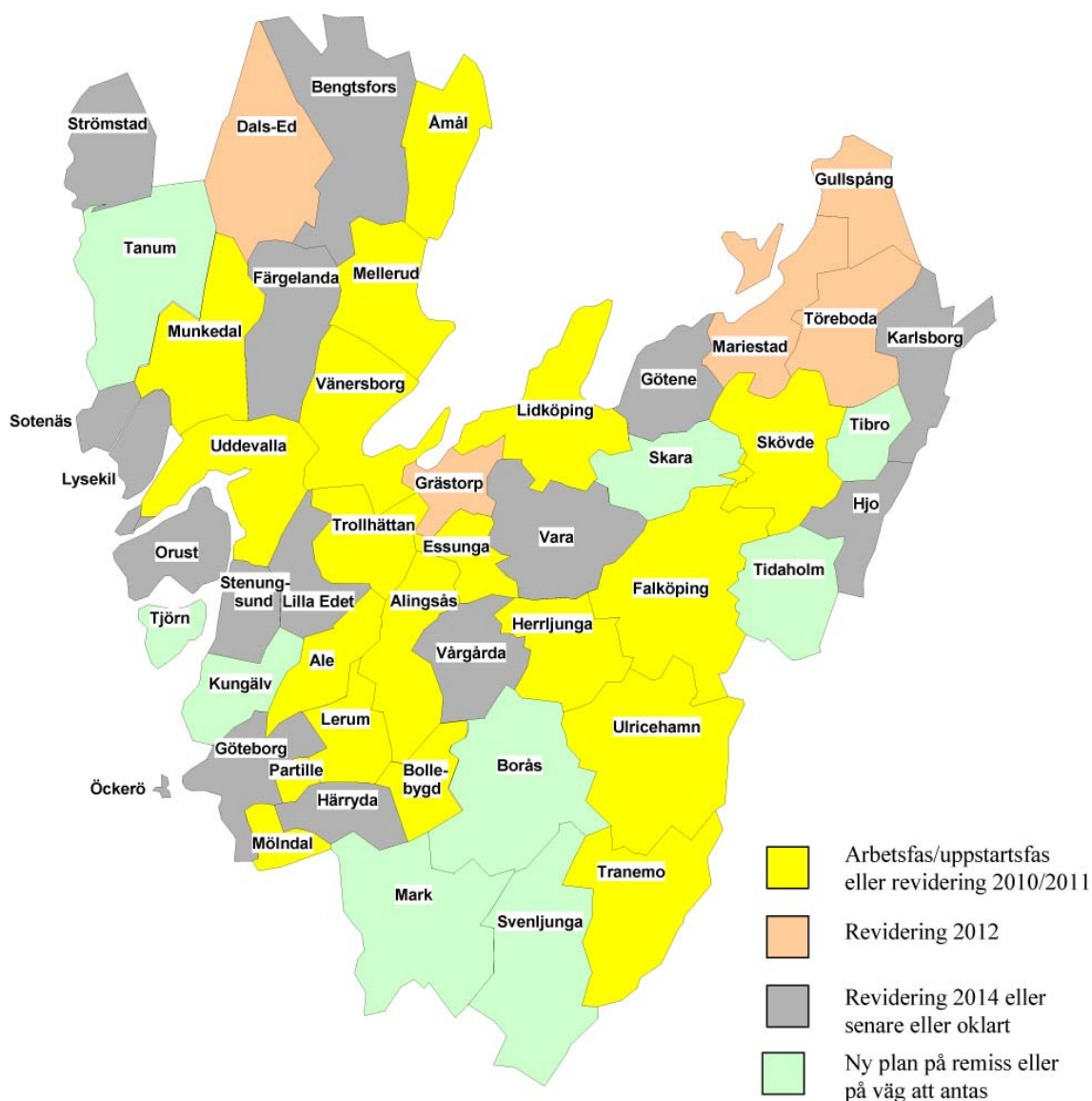
Tjugosju av kommunerna följer upp energiplanen årligen på något sätt eller har för avsikt att följa upp planen årligen. En av dessa kommuner anger att trots att planen antogs 2007 har ingen uppföljning genomförts. En kommun anger att uppföljning av planen ska ske vart fjärde år, en har gjort en uppföljning sen 2006 och i två kommuner sker ingen uppföljning av energiplanen. Redovisningen av uppföljningen presenteras i samband med miljömåls/miljöredovisning, i samband med årsredovisningen eller som en särskild uppföljningsrapport av energiplanen. I några kommuner finns en grupp som ska titta på uppföljningen och se vilka åtgärder som behöver vidtas för att planens målsättningar ska kunna nås.

I tjugofyra av kommunerna har ingen uppföljning gjorts, antingen på grund av att planen inte har antagits ännu (9), att planen inte har varit antagen ett helt år (11) eller på grund av andra orsaker (4). I sex kommuner svarar man att kommunen i stort går åt det håll som energiplanen avser, men att kanske inte precis alla åtgärder lyckas. I två fall har man svårt att se om man följer intentionerna i energiplanen på grund av att planen är skriven med översiktliga mål och att det är svårt med statistiken.

I de sju kommuner som inte har en aktuell energiplan så anger fjorton kommuner att de följer upp energianvändningen på värmesidan, sexton att de följer upp energianvändningen på elsidan och tio att de följer upp bränslen till transporter. I fyra fall redovisas resultatet vid årsbokslut och i fyra fall vid årlig miljöredovisning. I övriga fall sker redovisning till ansvarig nämnd eller så sker uppföljningen som ett separat uppföljningstillfälle.

Aktivt arbete och uppdateringar av energi- och klimatplaner/strategier

Nedanstående bild redovisar läget för när kommunerna i Västra Götaland avser arbeta med uppdatering av energi/klimat plan/strategi. De som nu är i uppstartsfas eller arbetsfas eller snart ska starta upp arbete med en ny energiplan är Ale, Alingsås, Essunga, Falköping, Herrljunga, Lidköping, Lerum, Mellerud, Mölndal, Partille, Skövde, Tranemo, Ulricehamn, och Åmål. Bollebygd har en vilande arbetsfas på sin energiplan och kanske kan arbetet få fart under året. Vänersborg och Härryda har precis följt upp sina tidigare energiplaner och väntar på beslut om fortsatt arbete.

Figur 6 Planerad revidering av energiplaner i Västra Götaland.

Aktuella satsningar inom energi- och klimatområdet

På frågan om vilka satsningar som är aktuella i kommunen inom energi- och klimatområden fås utförliga svar. Flera kommuner vill lyfta upp sina satsningar och visa att man arbetar aktivt med frågorna på hemmaplan.

Arbetet med att ta fram nya energi- och klimatstrategier upplevs av många som en strategiskt viktig och aktuell satsning. Vindkraftsplaner och investeringar i vindkraft (såväl kommunala investeringar som privata initiativ) är annan mycket aktuell fråga i kommunerna.

Flera kommuner arbetar med energieffektivt byggande. Här arbetar kommunerna till exempel med energikrav vid nybyggnation och styrdokument för miljöanpassad nybyggnation. En del kommuner arbetar också med att själva bygga energieffektiva hus och en kommun har reserverat kommunala tomter till husföretag som kan leverera energismarta hus som sedan ska kunna fungera som visningshus i kommunen.

Många kommuner arbetar aktivt med energieffektivisering och minskad oljeanvändning i sina egna lokaler och kommunala bostäder. Någon kommun har bildat en energigrupp internt för att jobba med kommunens energianvändning och därigenom stärka organisationen. När det gäller oljan har många kommit en lång bit på vägen mot oljefri uppvärmning. Några kommuner berättar om sin satsning på solenergi och en kommun nämner deltagande i Soluppgång i Väst. En kommun har särskilt omnämnt arbetet med att minska transportererna inom den egna verksamheten som aktuellt och en annan sin satsning på den offentliga belysningen.

Fjärrvärme är ett angeläget insatsområde i många kommuner. Utbyggnad av fjärrvärme och anslutning av spillvärme sker i befintliga fjärrvärmenät. Även investeringar i ökad andel biobränsle i befintliga kraftvärmeverk, investeringar i energikombinat och kraftvärmeverk samt utnyttjandet av slam från avloppsreningsverk för elproduktion är aktuella projekt i kommunerna.

Biogas är också en viktig fråga. Att få igång nya rötningsanläggningar, hitta nya substrat (t ex spill från skogsbruk och gödsel från lantbruk), etablera biogastankstationer och öka andelen biogasfordon i den egna verksamheten är omdiskuterade ämnen i flera kommuner. En del kommuner samverkar också över kommungränserna kring biogasfrågan. Ett annat omnämnt samverkansprojekt över kommungränserna är Mariestad, Töreboda och Gullspångs strategi för utveckling av förnyelsebar energi med näringslivskoppling.

Trafiksatsningar som logistikcentrum för transporter, lokala transporter av närproducerat gods, gods via tågpendling från land till hamn, deltagande i Nordiska cykelbyar, kollektivtrafiksatsningar och projektet Nya Vägvanor är andra svar på frågan om aktuella satsningar i kommunen. Dessutom nämns energirådgivning, samverkan mellan kommun och näringsliv kring energifrågor, minimässor/temakvällar om energi och arbete med ungdomar och energi.

Önskvärt stöd från Länsstyrelsen i Västra Götaland

De flesta kommuner har haft önskemål om stöd och hjälp från Länsstyrelsen när det gäller strategiska energi- och klimatfrågor. Några har tvekat och valt att inte svara på frågan antingen på grund av att de känner sig osäkra på länsstyrelsens roll i frågorna och några för att de inte har haft tillräcklig grund själva att stå på.

Sju stödområden har utkristalliserat sig från intervjuvaren;

- påverkan på politiken/ledningen
- ekonomiskt stöd och bidrag
- handledning energiplan
- statistik och underlagsmaterial
- kunskap
- samarbetsforum
- samordningsroll

Påverkan på politiken/ledningen

Flera av de intervjuade tjänstemännen har uttryckt att det känns som att man som tjänsteman pratar om sin egen sak när man försöker få till stånd ett strategiskt energi- och klimatarbete i kommunen och önskar stöd för att få kommunerna mer delaktiga i energiarbetet. Länsstyrelsen skulle kunna fungera som både morot och piska, men även som inspirationskälla. Detta kan t ex ske genom besök i kommunerna av landshövdingen, krav på kommunen om aktuell energiplan och uppföljning av kommunernas miljömålsarbete. Länsstyrelsen kan också lobba och verka för att det är andra än endast insatta tjänstemän som driver frågorna i kommunen. En tydlig inriktning hos länsstyrelsen med stöd till olika nivåer direkt i den kommunala organisationen gör det lättare för kommunen att följa med i arbetet. Det är viktigt att informationen går i raka led direkt in i organisationen och inte alltid via energistrategen, t ex genom att frågorna lyfts vid länsstyrelsens planerardagar.

Ekonomiskt stöd och bidrag

Många kommuner har uttryckt ett behov av ekonomiskt stöd, dels för att kunna arbeta med strategiska energi- och klimatfrågor, men kanske framförallt för att kunna driva energiprojekt. Möjligheter till regelbundna, förhållandevis stora projektstöd efterfrågas.

Avseende de bidrag som idag hanteras av länsstyrelsen önskas att kommunerna får direkt information till rätt person t ex via e-post eller nyhetsbrev avseende bidragens form och hur mycket bidrag som finns kvar att söka. Informationen behöver gå direkt till t ex näringslivssekreterare, konsumentrådgivare, fastighetsskötare etc och inte enbart till energi- och klimatrådgivarna i kommunen. Från någon kommun önskar man också att energibidragen omges av mindre byråkrati och mindre uppföljningsinsatser.

Handledning energiplan

Några kommuner har efterlyst en handledning för de kommuner som arbetar med energiplaner. En handledning skulle t ex kunna bestå av en grundstruktur för energiplanen med gemensamma delar som t ex uppföljning och statistikhänvisningar klara. Grundstrukturen skulle också kunna innehålla förslag på enkla åtgärdspaket, t ex ett för varje område (energieffektivisering, transport etc) med enkla snabbt genomförbara åtgärdspaket. En gemensam grundstruktur skulle också kunna underlätta jämförelser mellan olika kommuner. Någon kommun har också efterlyst en bättre målstyrning från regionalt/nationellt håll istället för att varje kommun/regionförbund ska arbeta med frågorna.

Ett önskemål är också att man ska kunna använda länsstyrelsen som strategiskt bollplank och att man som rutin har ett möte med länsstyrelsen redan när ett utkast till energiplan finns framtaget. Det är bra med synpunkter i remissförfarandet men ibland är det för sent med synpunkter först i detta skede. Länsstyrelsen skulle också kunna presentera goda exempel på hur man kan jobba med energifrågor liksom goda exempel på energiplaner.

Statistik och underlagsmaterial

När det gäller statistikunderlag har många kommuner efterlyst mer aktuell statistik på kommunal nivå, bättre underlagsmaterial för kommunerna samt bättre förklaringar av bakomliggande faktorer vilket underlättar både för att sätta upp mål och för att följa upp målen. Flera har också angett att det är svårt att veta vilken statistik som finns tillgänglig hos länsstyrelsen och att statistiken är svår att hitta på länsstyrelsens hemsida.

Kunskap

Att sprida den kunskap och erfarenhet som länsstyrelsen har i frågorna ses också som önskvärt, både när det gäller strategiskt energiarbete men också information om lagar och regelverk. En kommun har tipsat på att omvärldsbevakning inom kunskapsområdet går att få med hjälp av KTH som ger tips på tekniklösningar och referenser. Kunskapen kan spridas både genom seminarier och via hemsidan.

Några efterfrågar inte bara ny kunskap utan också att länsstyrelsen ska ge sin syn på nya frågor och tekniker. Ett exempel som ges är att stadsbyggnadsenheten och miljöenheten på länsstyrelsen pratar ihop sig om hur man kan förhålla sig till PBL och Miljöbalken och hur man kan utnyttja dessa båda lagstiftningar för att stimulera energieffektiva byggnader.

Om en kontaktperson utses skulle detta underlätta för kommunen, liksom om man t ex via webben lyfter fram länsstyrelsens egen kompetens så att det blir lätt att hitta rätt person på länsstyrelsen för att få hjälp i en specifik fråga.

Samarbetsforum

Kommunerna kommer alltid att kunna ha hjälp av varandra. Det saknas idag ett forum för de som jobbar med strategiska energifrågor där man vid regelbundna träffar kan utbyta erfarenheter och få information och diskutera frågor som strukturella hinder, incitamentsstrukturer och energieffektivisering i fastigheter. Länsstyrelsen kan skapa en arena för samverkan och diskussion kring strategiska energi- och klimatfrågor. Några kommuner påpekar att det är viktigt att gå via redan befintliga nätverk för samverkan t ex kommunalförbunden och deras samarbeten – ett viktigt sätt att också nå ut till politiken.

Samordningsroll

Regionen och länsstyrelsen är två stora aktörer i Västra Götaland. Kommunerna upplever ibland att det är svårt att veta vem som är ansvarig för vad och hur aktörerna samverkar.

Kommunerna önskar också att länsstyrelsen tar en tydligare samordningsroll i länet. Önskemål om ett konkret stöd med dialog med kommunerna och andra aktörer om vad man kan göra tillsammans praktiskt och konkret önskas. Stöd för befintliga nätverk och samverkansfunktioner är också önskvärt istället för nya nätverk.

Exempel på områden där en aktiv samverkansroll behövs är t ex vindkraftsplaneringen (där länsstyrelsen kan bidra till att skapa en bättre balans i länet), infrastrukturfrågor (t ex biogas, cykelled och VA-ledningar), förstudiepotential för biogassubstrat, ökad utnyttjandegrad för biogas i regionen, upphandlingsfrågor, transporter och kollektivtrafik. Många av dess frågor upplevs som tunga och svåra av många kommuner, framförallt de mindre kommunerna.

Övrigt

Övriga önskemål som inkommit är till exempel att länsstyrelsen blir en diskussionspart gentemot Boverket om möjligheterna att reglera energikrav i t ex planbestämmelser. Även på tillsynssidan finns önskemål om fler insatser, även om Miljösamverkans projekt "Energifrågans fokus i tillsynen" upplevs som en bra start. Energikartläggningar i industrin där man tar ett grepp kring flera kommuner och där flera energirådgivare kan samverka med företagen är ett projektförslag. Även länsstyrelsens roll som tillsynsmyndigheten påpekas som en viktig kontaktyta gentemot företagen.

Inför nästa steg

Det är viktigt att energiplaneringen i kommunerna hålls aktuell och används av såväl tjänstemän som politiker.

Länsstyrelsen har en viktig roll i att medverka till att fler kommuner får resurser för att kunna arbeta med energiplanering. Detta kan t ex ske genom att befintliga fasta kontakttillfällen används för att lyfta vikten av strategiskt energiarbete, t ex landshövdingebesök, planerardagar och delregionala träffar. Länsstyrelsen kan också ta initiativ till nya träffpunkter, antingen helt nyskapade träffpunkter eller via befintliga etablerade nätverk, där dialog om energi- och klimatarbetet kan initieras. Därigenom stärker länsstyrelsen sin roll som samverkanspart i energi- och klimatplaneringen.

Strömstad, Sotenäs, Karlsborg, Vara och Vårgårda tillhör de kommuner som behöver ha ett första stöd för att få igång processen och få ett politiskt uppdrag och tillräckliga resurser för arbetet. Även Bollebygd kan höra till denna grupp om man inte lyckas få igång det vilande arbetet här inom en snar framtid.

Eftersom energiområdet är brett är det nödvändigt att Länsstyrelsen samverkar även med andra aktörer i länet som t ex entreprenörer, lantbrukarnas riksförbund och regionen. Genom att ta tillvara på lärdomar från denna samverkan och knyta an detta till den kommunala energiplaneringen kan den regionala kompetensen och erfarenheten tas tillvara.

En tydlig kontaktperson hos Länsstyrelsen kan förenkla kommunernas kontakter och göra den kunskap och det underlagsmaterial som finns hos Länsstyrelsen mer lättåtkomligt för kommunerna. Detta skulle underlätta för de kommuner som idag har tagit beslut om uppdatering av energiplan: Ale, Alingsås, Essunga, Falköping, Herrljunga, Lidköping, Lerum, Mellerud, Mölndal, Partille, Skövde, Tranemo, Ulricehamn och Åmål.

Till denna grupp kan också ev föras Härryda och Vänersborg som precis har gjort en uppföljning av sina tidigare energiplaner och väntar på beslut om fortsättning. Interesse kan finnas även i Bollebygd som är i en vilande arbetsfas och kanske även Öckerö som ska utveckla sin energiplan från 2009 inriktat på energieffektivisering i den egna verksamheten. Även Töreboda, Gullspång och Mariestad ska ta fram åtgärdsprogram för den antagna gemensamma energiplanen.

Dals Ed, Grästorp, Munkedal, Trollhättan och Uddevalla startar förmodligen sitt revideringsarbete under slutet av 2010 eller början av 2011 och kan komma in som ett andra "gäng" för stöttning.

Ovanstående kommuner kan vara i behov av konkret handledning och erfarenhetsutbyte sinsemellan. Den handledning som en kontaktperson hos Länsstyrelsen skulle kunna leda kan t ex innefatta diskussioner och erfarenhetsutbyte kring:

- Grundstruktur för energiplan
- Uppföljning
- Statistik och underlagsmaterial
- Åtgärdsförslag inom olika områden (ex transport, upphandling, energieffektivisering)
- Processmetodik för att skapa delaktighet och förankring
- Energiplanens utformning och relation till övriga kommunala styrdokument

En kombination av pådrivande kraft och en hjälpsam hand när arbetet väl har kommit igång skulle kunna bli en lyckad satsning för ett mer aktivt strategiskt energi- och klimatarbete i

Västra Götaland. Visionen är att alla 49 kommuner samverkar kring strategiskt energi- och klimatarbete, vilket ger oss en regional energi- och klimatstrategi för Västra Götalands län.

***Figur 7** Visionen är att alla 49 kommuner samverkar kring strategiskt energi- och klimatarbete, vilket ger oss en regional energi- och klimatstrategi för Västra Götalands län.*

Bilaga 1 Intervjufrågorna

Kontaktperson:
Telefon:

E-post:
Energiplan på nätet:

Vilken enhet/förvaltningar har ansvar för de strategiska energi- och klimatfrågorna i din kommun (inklusive framtagande av styrande dokument)?

I vilket/vilka styrande dokument behandlas energi- och klimatfrågor i din kommun?

Vilket år antogs detta/dessa dokument och vilken nämnd har antagit dokumentet?

Följdfråga om planen är äldre än 4 år dvs antagen före 2005: Är en ny plan på gång – vilket skede i arbetet är planen i?

Uppstartsskede
Arbetsfas

Remiss
På väg att antas

Hur förhåller sig dokumentet som innehåller energi och klimatfrågor till t ex

Överordnad Underordnad Jämställd Införlivad Ingen relation

ÖP

Kommun/strategisk plan
Ev lokala miljömål
Vindkraftsplan

Vilka har deltagit i framtagandet av er senaste plan?

Energi- och klimatrådgivning
Planavdelningen
Bygglov
Miljökontor
Näringslivskontor
Kommunalt bostadsbolag
Samhällsplanering
Övriga :

Energibolag
Utbildning (skola/barnomsorg)
Lokalförsörjningskontor/Fast.kont
Gatukontor
VA-verk
Konsult

Är det ytterligare någon instans inom kommunen som borde ha deltagit i arbetet?

Vilka har ni samverkat med/fått stöd från vid framtagandet av er senaste plan?

Närliggande kommuner
Länsstyrelsen
Energimyndigheten
Kommunalförbund

Västra Götalandsregionen
Energikontor (Hållbar utveckling Väst)
Annan organisation (ex UK, klimatk)

Har ni haft någon kommuns e-plan som förebild när ni tog fram er senaste plan?

Vilket stöd har du i planen? Hur anser du att planen stöder dig?

Inte alls
Underlagsmaterial

Rådgivande
Styrande (inklusive uppföljning)

Har du kollegor som har stöd i planen/använder planen? Hur? Vilka?

Ingen alls Rådgivande
Underlagsmaterial Styrande

Vilken vägledning ger planen till politikerna vid beslutsfattande?

Inget alls Rådgivande
Underlagsmaterial Styrande (inklusive uppföljning)

Vilken avgränsning har planen?

Kommunen som organisation
Kommunen som geografiskt område

Vilka av följande delar ingår i planen?

Nulägesbeskrivning Åtgärder
Mål Uppföljning
Strategier

Vilka områden berörs i planen?

Energieffektivisering Vågkraft
El Biobränslen
Värme Vattenkraft
Upphandling Transporter
Samhällsplanering Information/rådgivning
Förnybara bränslen: Samverkan
Vindkraft Trygg och säker energiförsörjning
Sol

Finns det någon av följande områden som ni arbetar med fast det inte är med i planen?

Energieffektivisering Vågkraft
El Biobränslen
Värme Vattenkraft
Upphandling Transporter
Samhällsplanering Information/rådgivning
Förnybara bränslen: Samverkan
Vindkraft Trygg och säker energiförsörjning
Sol

Hur ofta följs planen upp?

Hur görs uppföljningen och hur redovisas detta?

Vid senaste uppföljningen – hur var resultatet? Följs planens intentioner?

När ska planen revideras nästa gång?

Vilka är de mest aktuella pågående satsningarna inom energi- och klimatområdet inom kommunen?

Vilket stöd skulle Länsstyrelsen i Västra Götaland kunna ge länets kommuner när det gäller energi- och klimatfrågor?

Frågor till kommuner som svarar att det inte finns några styrande dokument för övergripande energi- och klimatfrågor i kommunen.

Finns några fastställda energi- eller klimatmål för din kommun (Vem har beslutat/Var finns beslutet skrivet?)

Varför finns ingen aktuell energi- och klimatstrategi

Inget behov

Ingen politisk vilja/uppdrag

Inga resurser

Vilken enhet/förvaltningar har ansvar för de strategiska energi- och klimatfrågorna i din kommun (inklusive framtagande av styrande dokument)?

Finns idag någon kommunövergripande arbetsgrupp för energi- och klimatfrågorna i din kommun?

Om ja – vilka förvaltningar/tjänstemän ingår

Följs användningen av energi upp i er organisation?

Ja Nej Delvis (kommentera)

Uppvärmning

El

Bränslen transporter

Hur redovisas detta?

Arbetar ni med något/några av följande områden i din kommun?

Energieffektivisering

El

Värme

Upphandling

Samhällsplanering

Förnybara bränslen:

Vindkraft

Sol

Vågkraft

Biobränslen

Vattenkraft

Transporter

Information/rådgivning

Samverkan

Trygg och säker energiförsörjning

Samverkar ni med andra angående energi- och klimatfrågor?

Närliggande kommuner

Länsstyrelsen

Energimyndigheten

Kommunalförbund

Västra Götalandsregionen

Energikontor (Hållbar utveckling Väst)

Annan organisation (ex UK, klimatk)

Vilka är de mest aktuella pågående satsningarna inom kommunen?

Vilket stöd skulle Länsstyrelsen i Västra Götaland kunna ge länets kommuner när det gäller energi- och klimatfrågor?

Bilaga 2 Kontaktlista intervjupersoner

Kommun	Kontaktperson	Epost	Telefon
Ale	Annika Friberg	Annika.friberg@ale.se	0303-371186
Alingsås	Catharina Norberg	catharina.norberg@alingsas.se	0322-617005
Bengtsfors	Anette Klang	anette.klang@bengtsfors.se	0531-527006
Bollebygd	Mats Gustafsson	mats.gustafsson@bollebygd.se	033-231403
Borås	Pauline Ekoff	pauline.ekoff@boras.se	033-358378
Dals Ed	Christian Nilsson	christian.nilsson@dalsed.se	0534-19054
Essunga	Tord Hallén	tord.hallen@essunga.se	0512-57031
Falköping	Ida Helander	ida.helander@falkoping.se	0515-885240
Färgelanda	Jan Sandell	jan.sandell@miljo.dalsland.se	0528-939455
Grästorps	Hugo Franzén	hugo.franzen@grastorp.se	0514-58167
Gullspång	Roland Annerquist	roland.annerquist@gullspang.se	0506-36030
Göteborg	Katarina Folland	katrina.folland@stadshuset.goteborg.se	031-3680240
Götene	Fredrik Hedman	fredrik.hedman@gotene.se	0511-386067
Herrljunga	Mohammad Ashtari	mohammad.ashtari@admin.herrljunga.se	0513-17207
Hjo	Per-Åke Johansson	per-ake.johansson@hjo.se	0503-35236
Härryda	Mats Gustafsson	mats.gustafsson@harryda.se	0313-7246251
Karlsborg	Bo Björkman	bo.bjorkman@karlsborg.se	0705-167298
Kungälv	Lisa Ström	lisa.strom@kungalv.se	0303-239053
Lerum	Micaela Holmberg	micaela.holmberg@lerum.se	0302-522360
Lidköping	Yvonne Träff	yvonne.traff@lidkoping.se	0510-770193
Lilla Edet	Helena Grimm	helena.grimm@lillaedet.se	0520-65953
Lysekil	Dan Jagefeldt	dan.jagefeldt@lysekil.se	0523-613227
Mariestad	Kristofer Svensson	kristofer.svensson@mariestad.se	0501-755021
Mark	Martin Holbrant	martin.holbrant@mark.se	0320-10091
Mellerud	Renée Olsaker	renee.olsaker@miljo.dalsland.se	0530-939454
Munkedal	Mats Tillander	mats.tillander@munkedal.se	0520-180000
Mölnadal	Fredrik Berlin	fredrik.berlin@molndal.se	031-3151713
Orust	Ulrika Marklund	ulrika.marklund@orust.se	0304-334208
Partille	Alexander Danilovic	alexander.danilovic@partille.se	031-7921302
Skara	Morgan Johansson	morgan.johansson@skara.se	0511-32167
Skövde	Sari Strömblad	sari.stromblad@skovde.se	0500-498538
Sotenäs	Magnus Karlsson	magnus.karlsson@sotenas.se	0523-664726
Stenungsund	Peggy Magnusson	peggy.magnusson@stenungsund.se	0303-732654
Strömstad	Michael Olsson	michael.olsson@stromstad.se	0526-19370
Svenljunga	Dan Zarelius	dan.zarelius@svenljunga.se	0325-18447
Tanum	Hans Wikström	hans.wikstrom@tanum.se	0525-18128
Tibro	Svante Andrén	svante.andren@tibro.se	0504-18139
Tidaholm	Karin Nielsen	karin.nielsen@tidaholm.se	0502-606030
Tjörn	Maria Palm	maria.palm@tjorn.se	0304-601020
Tranemo	Sylvia Löfberg	sylvia.lofberg@tranemo.se	0325-576127
Trollhättan	Sara Borgström	sara.borgstrom@trollhattan.se	0520-497938
Töreboda	Dan Harryzon	dan.harryzon@gullspang.se	0708-360000
Uddevalla	Pia Svensson	pia.svensson@uddevalla.se	0768-063123
Ulricehamn	Susanne Arneborg	susanne.arneborg@ulricehamn.se	0321-595259
Vara	Lars Henström	lars.henstrom@vara.se	0512-31074
Vårgårda	Sabina Talavanic	sabina.talavanic@vargarda.se	0322-600659
	Gunnar Björklund, Ann Olsson	gunnar.bjorklund@vanersborg.se, ann.olsson@vanersborg.se	0521-722476
Vänersborg			
Åmål	Dan Gunnardo	dan.gunnardo@amal.se	0532-17257
Öckerö	Bo Hultskär	Bo.hultskar@ockero.se	031-976246

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN